

KESKIVIKKONA 24. HEINÄKUUTA 1957

1

Asta Grankvist katsoi peilikuvaansa tyynesti silmiin kylpyhuoneen lavuaarin täyttyessä vedestä. Hän näki hyvän ihmisen. Järkevän ja auttavaisen naisen, jolta eivät neuvot loppuneet kesken ja joka mielellään jakoi niitä muillekin.

Leveiden kulmakarvojen välissä näkyi pari uurretta, mutta muuten hän oli ikäisekseen hyvin säilynyt. Lyhyt polkkatukka ei ollut muodikas, mutta se oli käytännöllinen; hiukset sai kiiltäviksi ja sileiksi parilla kammanvedolla. Vuosien varrella oli säästynyt monta vartti- ja puolituntista, kun hiuksia ei ollut tarvinnut laineittaa, kihartaa tai rullata papiljoteille. Senkin ajan oli saattanut käyttää hyödyllisemmin.

Ryhti oli luonnollisen suora kuin nuorella. Vartalo oli vuosien mittaan hiukan pyöristynyt, mutta häntä ei voinut missään nimessä sanoa pyyleväksi. Mutta hänpä ei puputtanutkaan jatkuvasti – napostelu kieli heikosta luonteesta.

Toki Asta Grankvistia kelpasi katsella, mutta hänen tärkein piirteensä ei näkynyt peilistä. Nimittäin se, että hän teki aina velvollisuutensa, riensi apuun kun tarvittiin eikä koskaan odottanut mitään vastineeksi – ei edes kiitosta. Hän oli päinvastoin tottunut kiittämättömyyteen ja tajunnut jo kauan sitten, että ihmiset eivät ymmärtäneet parastaan.

Sen sijaan silkka pahantahtoisuus oli Astalle uutta.

Hän pudisti päätään, mutta Mäentöyrään Idan sanat eivät kaikonneet korvista:

”Näen, että sinulla riittää vihamiehiä. Sinulle käy vielä buonosti, jos et lakkaa sekaantumista muiden asioihin.”

Asta tuhahti, joutavaa hölynpölyä. Hän kasto sormenpää lavuaariin. Vesi oli tulikuumaa. Kuumavesihana oli jäykkä, ja sitä piti kääntää oikein voimalla ennen kuin se meni kiinni. Peilikuvassa näkyi nyt ruma irvistys, enemmän ryppyjä ja viivaksi puristunut suu. Asta laski katseensa ja rentoutti kasvot. Hän tarkasteli kämmentään sillä aikaa, kun lavuaariin juoksi kylmää vettä. Mäentöyrään Ida oli ennustanut kädestä väen väkisin. Tietenkään Asta ei uskonut ennustuksiin, Ida oli vain halunnut pelotella. Sitä paitsi jos Huldan karviaismarjapensaiden raapimia pikkunaarmuja ei laskettu, kämmen näytti tuiki tavalliselta.

”Typeryyksiä”, Asta sanoi ääneen.

Häntä ei vaiennettaisi. Maallinen vaellus oli sen verran lyhyt, ettei muiden mielipiteistä kannattanut välittää. Hän oli saanut tärkeän elämänlahjan, kyvyn auttaa. Olisi ollut synty olla käyttämättä sitä.

Nuorena hän oli haaveillut siitä, että saisi auttaa mahdollisimman monia. Mielikuvissaan hän oli nähnyt itsensä Afrikassa tai Intiassa oppimattomien ja sairaiden rääsyläisten parissa – ihmisten, jotka tarvitsivat häntä selvitäkseen elämästä hengissä. Erinäisistä syistä suunnitelma oli mennyt myttyyn ja hän oli jäänyt Smoolantiin. Kenties hyvä niin, sillä hoitajana Sankt Sigfridin sairaalassa Växjössä hän oli auttanut satoja eksyneitä sieluja. Juuri hänen puoleensa työtoverit olivat kääntyneet apua tarvitessaan, ja olipa hän neuvonut lääkäreitäkin.

Asta muisteli, mitä työkaverit olivat sanoneet hänen jäätyään eläkkeelle reilu vuosi sitten: ”Kuinka ihmeessä me

pärjäämme ilman sisar Grankvistia?” Täytyi myöntää, että asia oli askarruttanut häntä itseäänkin. Hän oli pelännyt, että oli tehnyt itsestään korvaamattoman. Siksi hän oli ensialkuun pysytellyt puhelimen ulottuvilla siltä varalta, että sairaalasta soitettaisiin ja kysyttäisiin neuvoa tai ehkä jopa aneltaisiin häntä takaisin töihin. Mutta tunnit, päivät ja viikot olivat vierineet, eikä työkavereista ollut kuulunut mitään.

Varmasti se johtui silkasta huomaavaisuudesta. He eivät halunneet häiritä häntä, vaan antoivat hänen nauttia ansaitusta levosta ja rauhasta pitkän ja raskaan työuran jälkeen. Siksi Asta oli yrittänyt nauttia joutilaisuudesta ja verkkaisista päivistä.

Se ei ollut onnistunut kovin hyvin.

Lavuaari oli täynnä. Hän sulki hanan ja hinkkasi käsiään harjalla ja saippualla. Hulda-tädin karviaismarjapensaat olivat raastaneet sormia. Asta hymyili. Hän oli mennyt poimimaan karviaiset oma-aloitteisesti, mutta Hulda-täti oli häidin tuskin kiittänyt. Mumissut vain, että kyllä hän itsekin jaksoi marjoja poimia ja että se oli hänen viimeisiä harvoja ilojaan.

Asta pudisti päätään. Ihmisten yleensä ja varsinkin vanhusten oli vaikea myöntää edes itselleen, että he tarvitsivat apua. Mutta mitäpä tuosta. Siinä oli jo riittämiin kiitosta, että tiesi olevansa hyödyksi ja avuksi muille.

Hän tarkasteli kynsiään. Ne läpäisivät tarkastuksen, ja hän laski harjan lavuaarille. Katse vaelsi taas peiliin, mutta tällä kertaa se pysähtyi säröön, jota hän ei ollut aiemmin huomannut. Jostain syystä se ärsytti häntä.

Asta pesi yläruumiinsa vaaleanpunaisella hiutuneella pesulapulla. Hän ei riisunut korsettia ja rintaliivejä, koteerauksellakin oli rajansa. Tuputtaessaan haaleaa vettä

kainaloihin ja rintojen väliin hän ajatteli taas sairaalaa ja sitä, kuinka monesti hän oli samalla tavoin pessyt nuoria naisia, yleensä äitejä, joissa ei ollut mitään ruumiillista vikaa mutta jotka eivät silti olleet kyenneet peseytymään itse. Usein syy oli lapsi. Menetetty, pois otettu tai ei-toivottu lapsi tai – mikä pahinta – toivottu lapsi, josta äiti ei synnytyksen jälkeen välittänytkään tai jonka hän jopa hylkäsi.

Työ Sankt Sigfridissä oli opettanut, että kuka tahansa saattoi ajautua vaikeuksiin. Se oli opettanut olemaan tuomitsematta ja suhtautumaan ymmärtäväisesti heikkouteen. Se oli opettanut myös, että melkein jokaisen saattoi pelastaa ja neuvoa oikealle tielle. Tarvittiin vain järkevä ihminen ohjaamaan oikeaan suuntaan.

Hän oli juuri sellainen ihminen.

Kuivatessaan itseään Asta seurasi harmissaan, miten hitaasti vesi katosi lavuaarista. Viemäri oli taas menossa tukkoon. Jonkun pitäisi vilkaista sitä. Tottumuksesta hän ajatteli ensimmäisenä seppä Georgia mutta torjui ajatuksen kuin se polttaisi. Jonny Mattsson, Asta keksi, häneltä-hän voisi kysyä. Jonny oli näppärä käsistään, ja Astalla oli hänelle muutakin asiaa.

Hän nyökkäsi peilikuvalleen. Niin hän tekisi.

Eteisessä hän avasi vaatehuoneen narisevan oven ja otti sieltä sinisen puvunhameen ja sinivalkoraidallisen paitapuseron. Jakun hän jätti kaappiin, se oli aivan liian kuuma. Vaatteet käsivarrellaan hän meni makuuhuoneeseen ja tähyili käsityökassia. Mihin ihmeeseen hän oli sen pannut? Vaikka eipä sen katoaminen maata kaataisi, hän oli saanut puolessa vuodessa aikaan vain keltaisen patalapun puolikkaan. Pakko tunnustaa, ettei hän ollut käsityöihmisiä. Hänen mielestään naisten työ meni käsitöissä hukkaan. Se

oli niitä harvoja asioita, joita hän ei sanonut ääneen. Oli parempi pitää kieli kurissa, varsinkin jos oli menossa kirkon ompeluseuroihin. Sitä paitsi olihan patalapuista käytännön hyötyä, toisin kuin somista, virkatuista lasinalusista tai riemunkirjavista ristipistotauluista, joihin oli kirjottu jokin rukous.

Asta kiskoi hametta puhisten ylleen. Alkoiko se sittenkin käydä pieneksi? Vuosi sitten ompeluseuroissa juokseminen oli ollut mahdotonta työn vuoksi. Hän ei edes pitänyt joutavanpäiväisestä lörpöttelystä, joka yleensä käynnistyi heti kun joukko naisia kokoontui yhteen. Asta oli sitä mieltä, että jos jostakusta oli kerrottavaa, se piti sanoa asianosaiselle itselleen, ei muille. Hän oli myös tehnyt mieliteensä selväksi, kun ompeluseurojen juoruilu oli mennyt liian pitkälle. Vaikka jotkut pitivätkin Astaa ilonpilaajana, hän oli varma, että suurin osa naisista arvosti hänen läsnäoloaan. Joskus häneltä pyydettiin apua tai neuvoa, harvoin suoraan vaan yleensä kautta rantain.

Asta sulki paidan ylimmän napin ja silitti vaatteita kädellään suoristaakseen rypyt. Käsityölaukku piti vielä löytää, muuten hän oli valmis. Vilkaisu sängyn alle ja vaatekomeroon ei tuottanut tulosta. Kassijahti siirtyi keittiöön, eteiseen ja edelleen olohuoneeseen. Hän oli jo luopumassa toivosta, kun näki kassin puolittain radiotuolin alla. Se näytti siivottomalta, ei lainkaan hänen tapaiseltaan. Järkin jo sanoi, ettei se ollut laukun vika, mutta hän katseli sitä silti tuimasti. Ilmeisesti hän oli aikonut jatkaa patalapun tekoa radiota kuunnellessaan, mutta siitä ei ollut tullut mitään. Radiosta tuli muutenkin pelkkää roskaa.

Yhtäkkiä Astaa uuvutti. Hän istahti nojatuoliin mitään ajattelematta – ikään kuin ruumis olisi ottanut ohjat, sillä hän ei koskaan laiskotellut turhanpäiten. Nojatuoli ei edes

ollut mukava. Hän istui siinä harvoin, mutta täytteestä oli silti irronnut höyhen, joka pisti suoraan selkään.

Kaikki oli romahtamassa, tekemistä oli niin paljon.

Töissä oli ollut huomattavasti helpompaa. Ihmisiähän lähetettiin sairaalaan nimenomaan siksi, että he tarvitsivat apua. Kyläläiset sen sijaan eivät monesti edes tajunneet tarvitsevansa sitä.

Ja ne jotka tajusivat, toisin sanoen valittajat, olivat neuvon kuultuaan heti sitä mieltä, että asiat olivat sittenkin hyvin entisellään.

Ennen eläkkeelle jäämistään Asta ei ollut uskonut, että joku saattaisi olla pelastuksen ulottumattomissa. Nyt hän oli tulossa toisiin ajatuksiin ja alkoi kyseenalaistaa, saattoiko kaikkia tosiaan auttaa, vai oliko myös parantumattomia tapauksia. Ihmisiä, joille ei voinut antaa anteeksi.

Menetettyjä sieluja.

Katse hakeutui takanreunuksen valokuvarivistöön. Vanhempien hääkuva: isän ankara opettajankatse, vaativasti tuijottava äiti. Vanhemmat olivat kuolleet jo kauan sitten mutta saivat Astan edelleen tuntemaan riittämättömyyttä. Hän oli ollut pettymys – naimaton ja lapseton ja siksi epäonnistunut tytär.

Asta puristi tuolin käsinoja.

Hän oli kuitenkin saanut hyvän kasvatuksen ja vankan koulutuksen, joten eikö olisi ollut harmi antaa sen kaiken hukkaantua avioliitossa? Vanhemmat olisivat varmasti olleet ylpeitä, jos he vain olisivat kuunnelleet ja yrittäneet nähdä, mitä hän oli saanut aikaan.

Hän ei todellakaan ollut suvun musta lammas.

Asta tuijotti toista valokuvaa. Miksi hän oli säilyttänyt sen? Hentomielisyyttään kai. Hän uppoutui muistoihinsa, kunnes silmäluomien takana alkoi kirvellä.

Tämä ei käy.

Hän nosti katseen takan yläpuolelle. Seinällä riippui koristelautanen, läksiäislahja entisiltä työkavereilta. Valkoiselle posliinille oli maalattu sinisellä Hänen majesteettinsa kuningas Kustaa VI Aadolfin muotokuva ja sen alle tunnuskause *Velvollisuus ennen kaikkea*.

Velvollisuus ennen kaikkea.

Asta toisti sanoja, kunnes olo koheni, otti tukea käsi-
noista ja nousi. Nopea vilkaisu kelloon, ompeluseurojen
alkamiseen oli vielä reilusti aikaa.

Hän teki niin kuin yleensä: pani itseensä vauhtia.

Käsityölaukku käsivarrella hän asteli ripeästi keittiön-
puoleiseen porstuaan, pani olkihatun päähänsä ja nappasi
käsilaukun. Kuistilla hän pysähtyi katsomaan mielteliäästi
ympäriin.

Parasta pelata varman päälle. Hän kiersi avainta lukossa
kahdesti ja pudotti sen laukkuunsa.

*

Hannah Lönn viiletti synkän metsän halki tuliterällä,
kermanvalkoisella Volkkarilla. Vilkaisu peruutuspeiliin var-
mistä, että hän näytti siivolta: huulipuna ei ollut lähtenyt
vaeltamaan, huivi piti hiuksia paikoillaan ja suuret tummat
aurinkolasit antoivat ripauksen glamouria. Mistään ei huo-
mannut, että hän oli kuolemaisillaan lämpöhalvaukseen.
Hannah olisi pystynyt suoralta kädeltä luettelemaan sa-
toja paikkoja, joissa olisi mieluummin viettänyt yhden
loppukesän harvinaisista hellepäivistä, sen sijaan että istui
peltipurkissa – olkoonkin, että varsin somassa – syvällä
Smoolannissa.

Kaikeksi huipuksi savukkeet olivat loppuneet.

Hannah kirosi typeryyttään. Viimeinen savuke oli mennyt Tranåsin tienoilla, ja terveen järjen vastaisesti hän oli arvellut, että matkan varrella vastaan tulisi kioski tai kauppa. Ikään kuin sellaista tapahtuisi Smoolannissa ja siellä olisi muutakin kuin metsää metsän perään, kajatikkoja, kivikkoisia laitumia, sisäsiittoisia lehmiä ja maalaisia.

Hannah kaivoi varmastikin jo sadatta kertaa Kellylaukkuaan siinä toivossa, että sinne olisi unohtunut yksittäinen tupakkapolo, mutta ihmeiden aika oli mennyt ohi kauan sitten. Hän kirosi mutta löysi nenäliinan. Hän kuivasi sillä niskan ja kaulan ja ujutti sen sitten neulepuseron alle kainaloihin. Rintaliivit kalvoivat poven alta, korsetti nirhasi vyötäröä, sukkanauhojen napit pureutuivat reisiin ja hiki norui pitkin selkää.

Hän katui matkavaatteitaan: itse suunnittelemaansa ja ompelemaansa sinivihreää kynähametta ja siihen sopivaa neulesettiä. Neuletakin sekä kermanvalkoiset hansikkaat, jotka olivat samaa sävyä kuin laukku ja nilkkaremmikengät, hän oli riisunut heti Tukholmasta päästyään. Asu oli silti tukahduttavan kuuma.

Kysymys kuului, oliko laittautuminen kaiken sen kärsimyksen arvoista, sillä maalaiset tuskin arvostivat hänen vaivannäköään. Hannah mietti jo, riisuisiko tahmeat ja kuumat nailonsukat, mutta päätti kestää loppumatkan.

Huomattavasti vaikeampaa olisi kestää Enebytä kokonaiset kaksi viikkoa.

Hannah hengitti syvään palleaan saakka, mutta kireä hameenvyötärö langetti heti rangaistuksen. Hänen pitäisi tehdä jotakin linjoilleen, sillä periksi antaminen vaatteita väljentämällä ei tullut kysymykseenkään. Yleisesti ottaen hän oli hyvä vaateasioissa: hän osasi piilottaa puutteet ja

korostaa hyviä puolia. Piti vain huijata silmää ja korvata tyyllillä ja maulla se, mitä ei ollut luonnolta saanut.

Valitettavasti Hannah ei ollut päässyt hyötymään kyvystään. Märthaskolanin ja NK:n ranskalaiset ateljeet työllistivät häntä kyllä leikkaajana ja ompelijana, mutta hänen ideoistaan ne eivät olleet kiinnostuneita. Sillä hetkellä Hannah ei kaivannut työtään – hän kaipasi vain ja ainoastaan tupakkaa. Ei hän aivan tällaista elämää ollut kuvitellut lähdeTTYään Tukholmaan Märthaskolaniin ja lisätTYään nimensä loppuun h-kirjaimen. Hän oli haaveillut urasta muodinluojana, työskentelystä Pariisissa, matkustelusta ja maailman näkemisestä – Rooma, New York, Riviera, Lontoo, Hollywood.

Ainakaan hän ei ollut haaveillut siitä, että elää kituutti ompelijattarena ja vietti kesää Smoolannin maaseudulla vanhan tätinsä hoivissa.

Toki Hannah piti tädistään. Lilly oli varsinainen persoonallisuus mutta joskus vähän rasittava. Tädillä ei ollut omia lapsia, ja hän oli löytänyt niille korvikkeen veljentyttärestään. Lilly-täti oli Hannahin uskollisin tukija mutta luuli, että se antoi hänelle oikeuden jakaa elämänohjeita, vaikka Hannah oli jo keski-ikäinen.

”Olet paljon onnellisempi, jos et tavoittele kuuta taivaalta. Olet taitava ompelemaan, tyydy siihen”, oli tädin lempihokema. Lilly itse oli oikein tyytyväinen elämäänsä leskenä, joka hän oli ollut jo vuosikymmeniä, ja nyt hän oli jäänyt eläkkeelle modistin työstään växjöläisessä hattuliikkeessä.

Mutta Hannah ei halunnut vain tyytyä. Joskus hän ajatteli hiukkasen ilkeästi, että Lilly oli ollut onnekas tultuaan leskeksi nuorena. Tietenkin puolison menettäminen oli murheellista, mutta samalla Lilly oli päässyt vapaaksi. Hän sai anteeksi sen, ettei täyttänyt vaatimuksia, joita ympäristö

asetti naiselle, ja silti kaikkien myötätunto oli hänen puolellaan. Hannah itse oli luopunut naimisiinmenosta ja perheen perustamisesta uran vuoksi. Hänen mielestään avioliitto oli naiselle ansa, eikä hän halunnut heittää lahjojaan ja taitojaan hukkaan vain siksi, että puoliso pääsisi tavoittelemaan oman elämänsä päämääriä.

Kukaan ei ottanut Hannahia vakavasti, ja hänelle hoettiin jatkuvasti: ”Niinhän sinä nyt sanot. Odotahan vain, kun se oikea tulee kohdalle.” Mutta Hannah ei ollut koskaan tavannut sitä oikeaa. Tai tarkemmin sanottuna hän oli tavannut miehen, jota oli luullut siksi oikeaksi, mutta kaikki oli mennyt päin honkia Hannahin torjuttua avioliiton.

Hän tuhahti. Kypсэн iän etuja oli, että rohkaisevat ja suorastaan patistelevat kommentit vähenivät. Haittapuoli oli, että sai ikäneidon, vanhanpiian, kalliolle jätetyn nallin leiman – siitä sopi valita sopivin luonnehdinta – koska ei ollut onnistunut ”pyydystämään miestä”. Mitkään muut saavutukset eivät kiinnostaneet. Pahimpia olivat ihmiset Enebyn kaltaisissa loukoissa.

Pusero liimautui kiinni selkään. Hannah kumartui ja nyki neuletta samalla, kun katseli edessä avautuvaa maisemaa. Havupuut vähenivät ja antoivat tilaa lehtipuille, niityille ja pelloille. Ja tuolla näkyi vihdoon viimein pilkahdus järvestä, joka kertoi Enebyn lähestyvän.

Vihdoon viimein, tosiaan.

Oli kulunut jo melkein vuosi siitä, kun Hannah oli viimeksi käynyt Lillyn luona. Hän oli viipynyt vain pari päivää, mutta silloin kylässä oli ollut ihan siedettävää ja välillä jopa mukavaa, koska he olivat pysytelleet enimmäkseen kahdestaan. Nyt hänen piti jäädä paikkakunnalle vähintään kahdeksi viikoksi. Täti oli loukannut jalkansa ja tarvitsi apua ja – niin Hannah arveli – ennen kaikkea seuraa.

Hän hymyili muistellessaan puhelua.

”Puutarha repsahtaa, hyppää siihen uuteen autoosi ja aja tänne!” Lilly oli kailottanut luuriin. Täti huusi aina soittaessaan Hannahille. Puhelin ei ollut varsinaisesti uusi keksintö, mutta täti ei luottanut äänensä kuuluvan kauas pääkaupunkiin asti. Ja koska Hannahilla ei ollut ollut parempaakaan tekemistä, omatunto ei ollut sallinut hänen laiminlyödä tätiä ja puutarhaa syyttä suotta.

Myös lannan lemu kieli Enebyn lähestymisestä. Autoon oli eksynyt kärpänen, jota Hannah yritti huitaista mutta osui peruutuspeiliin. Hän irvisti kivusta ja puhalsi sormenpäihinsä ikään kuin se auttaisi.

Hitsit, miten teki mieli tupakkaa.

Mustavalkoiset lehmät toljottivat hänen ajaessaan niiden ohitse. Hannahin mielestä elikot muistuttivat enebyläisiä: ne olivat uteliaita, yksinkertaisia ja näennäisen harmittomia mutta teräväsarvisia. Hannah oli naimaton ja lapseton, minkä lisäksi kyläläisten silmissä hänellä oli vielä yksi vika – hän oli Tukholmasta. Maaseudulla lähestulkoon kaikki inhosivat suurkaupunkilaisia. Hannah oli kuullut monta versiota: tukholmalaiset ovat omituisia, tukholmalaiset luulevat olevansa maailman napa, tukholmalaiset ovat olevinaan erikoisia.

Smoolannin sanastossa erikoinen oli haukkumasana. Jos Hannah tunsi tätinsä, ja hänhän tunsi, niin Lilly oli mainostanut veljentyttärensä ompelutaitoja ja saanut tämän näyttämään kyläläisten silmissä vielä erikoisemmalta. Täti oli saanut päähänsä, että veljentytöllä teki taloudellisesti tiukkaa – mikä sinänsä piti paikkansa, vaikka se ei tähän liittynytkään – ja keksinyt, että Hannah voisi tienata vähän ylimääräistä kotiompelijana, kun kerran olisi käymässä. Täti oli varmasti jo käynnistänyt myyntikampanjan.